

SPOMIN NA PRVO PARTIZANSKO POMLAD

Prva partizanska pomlad mi je ostala v spominu kot zelo težko obdobje narodno-osvobodilne borbe. Nemci so se nam hoteli na vsak način maščevati za Partizanski vrh, za Roole, za Poljane, za Črni vrh, za Dražgoše in za ostale akcije Cankarjevega bataljona, ki jim je v vseh teh borbah zadal zelo težke udarce. Samo mrtvih je bilo preko tisoč in zaplenjenega veliko orožja.

V januarju 1942 so poslali Nemci na Gorenjsko za obračun z nami okoli 10.000 moških SS in drugo elitno vojsko. Od januarja do marca so nam res zadali nekaj močnih udarcev, največ po zaslugi izdajalcev. Preko dvajset borcev je padlo na Poljanskem, na Mošenjski planini štirinajst in prav toliko pri Črnogrobu, sedem pri Jamniku in okoli trideset v Uden borštu ter trinajst na Okroglem. To so bile za nas težke izgube in padle tovariše pogrešamo še prav tako danes, ko je v teku naša izgradnja, kot smo jih pogrešali v onih najtežjih dneh.

Nemška propaganda je raztrabila po vsej Gorenjski, da so sbanditi uničeni. Resnica pa je bila, da so partizanske čete, kljub gornjim težkim izgubam, ostale na svojih terenih, še naprej vršile svoje akcije in predno je ozelenelo so se naše vrste pomnožile ter iz čet prerasle v bataljone.

V najtežjih zimskih mesecih 1941/42 je bila za nas nadose dragocena pomoč in ljubezen, ki so nam jo izkazovali kmetje in bajtarji v Poljanski in Selški dolini ter v okolici Loke, čeprav so se s tem izpostavljali najbolj krutim represalijam Nemcev. Le nizko je bilo število onih, ki so nasledili nemški propagandi in nam odbili pomoč.

Naša četa, pomnožena z nekaj novimi borci, ki je v Poljanski in Selški dolini potolkla že lepo število Nemcev in obračunala z nekaj izdajalci, se je konec maja 1942 zadrževala v loških hribih, da bi tam sprejela nove borce, ki so imeli priti iz »Ljubljanske pokrajine«.

Bilo je v začetku junija, ko smo uredili taborišče pod Osovnikom, malo nižje od Močeradnika in poti, ki vodi tod pa mimo križa doli v Soro. Dobro obloženi s hrano smo se ponoči vrnili iz Žabnice. V taborišču smo izvedeli, da kurirja še ni nazaj, da pa mora to noč pripeljati veliko novih. Ravno smo dobro polegli, ko se je začelo lomastenje po hosti. Kurir, ki se je hitro zatem pokazal in pregнал vsak dvom, nam je naznanil veselo novice, da je pripeljal s seboj preko sto novih partizanov. Dodal je še, da niso vsi oboženi, toda to ni zmanjšalo našega veselja. Prej tiho taborišče, je sedaj postalo pravo sejmišče. Novinci, čeprav utrujeni od dolge poti, so hiteli pripovedovati svoje doživljaje. Vrvež pa je takoj prekinil dežurni, kajti v taborišču je morala vladati največja tišina.

Naslednjega dne bi se najraje kar takoj usekali z Nemci, takšno je bilo razpoloženje v četi. Še to nas ni dosti motilo, da več kot polovica novodošlih ni imela orožja. Ta dan nam je ostajalo prostovoljcev za različna dela. Množica partizanov je na nas mogočno učinkovala, saj od Dražgoš sem nismo videli tolikšne vojske na enem mestu. Ker pa so na nove borce čakale čete v Karavankah, na Pokljuki in na Jelovici, je bil določen odhod novodošlih še za isti večer in ni bila predvidena nobena skupna akcija.

Toda zgodilo se je drugače. Od stražarskega mesta sem so se začuli strelji. Žan, ki je tudi prišel ponoči, je pritekkel v taborišče in ves zasopljen povedal, da je streljal na nemško patrolo, ona pa njega.

Štefan je takoj stopil pred borce in v svojem povelju izrazil razpoloženje večine: Napadli bomo Nemce, ki se bodo po vsej verjetnosti vrnili.

Hitro smo izbrali položaje. Prvi vod se je vgnezdil na križišču nad vasjo Soro, drugi pa na poti iz Loke na Osovnik, približno tam, kjer se odcepi pot k Brniku. Na vrh, k cerkvi, pa je odšel mitraljezec Tilen z nekaj borci.

Celo dopoldne smo Nemce zastonj čakali. Okoli dveh smo zamenjali vod pri križu. Tu nas je bilo sedaj nekako dvajset, od tega okrog deset novincev. Razporeditev je bila hitro gotova, čeravno teren ni bil preveč prikladen. Bili smo na majhni vzpetini, le tu in tam posejani s šibkim borovcem. Mitraljez smo postavili v bližino križa.

Tako pripravljeni smo že težko čakali na Nemce. Trenutki čakanja na položajih so bili vedno najtežji. Nisi vedel ali pridejo ali ne, ne od kod, koliko in s kakšnim orožjem. Prav nekakšna nervoza se prime človeka v takšni situaciji. Ko pa prvič počí, izgine vsa nesigurnost, kajti imaš svoj cilj, vse ostalo pa je lahko.

Izvidnik nam je dal znak, da so tu.

»Spustimo jih blizu«, je padla komanda.

Opazoval sem prvega, ki je v spremstvu psa počasi stopal proti nam. Bluzo je imel obešeno preko roke, v drugi pa je namesto puške držal robec, s katerim si je brisal znoj. Hodil je tako samozavestno kot hodi gozdar po svojem revirju. Poklonil je svoje življenje Führerju.

Drugi, ki je prišel za njim, ni bil nič manj predrzen, saj je korakal proti nam s puško na rami, čeprav je bil slišal strel in videl svojega sprednjega tovariša na tleh. In tak je bil tudi tretji. Izgledalo je, da so bili vsi trije z mislimi nekje daleč, morda že v velikem nemškem carstvu od Atlantika do Pacifika, mogoče so sanjali o Indiji, o sončni Afriki? Spomladi 1942 so bili Nemci še vedno tako oholi, da se niso mogli sprijazniti z mislijo, da bi se v okupirani Evropi, še celo v »Unterkrainu«, drznil kdo nanje streljati. Kako tudi, saj so korakali povsod samo naprej. Napredovali so na ruski fronti, enako v Afriki, vsa Evropa je bila že v njihovih rokah in na razpolago Gestapu. Kdo le bi se upal dvigniti proti njim? — Zločinci! Od nas okupiranih so hoteli mir, sami pa so v teh dveh letih pobili že na milijone nedolžnih ljudi. Pred oči mi je stopila slika iz Dražgoš, kjer sem videl SS-ovca, kako je iztrgal materi iz naročja dojenčka in ga z vso silo treščil ob kamniti prag. Zločinca smo ubili, toda otrok je mrtev in kliče po maščevanju.

»Udarimo tovariši! Mitraljezec rafal!«

Pred nami je bilo že polno Nemcev, ki so se pa pred našimi strelji urno razmaknili, iskaje najboljše položaje za kritje. Njihovo oholost pa smo kar dobro izkoristili, saj jih je precej obležalo.

Tolkli smo se že kakí dve uri, ko smo zaslišali streljanje tudi za svojim hrbtom. Nismo vedeli ali so to strelji Tilnovega mitraljeza in njegovih, ki so bili na vrhu Osovnika, ali pa so Nemci prodrli med vrhom in našim položajem. Krogle niso letele na nas, pa se na streljanje nismo dosti ozirali.

Bilo je že okoli štirih. Še dobre štiri ure, predno bo poštena noč. Nemci bodo gotovo dobili pomoč, dovolj blizu smo njihovih postojank. Ne vemo, kako je na ostalih položajih, na vrhu in blizu Brnika. Tedaj se je vrnil Bohun, ki je vzdrževal zvezo med Štefanom, ki je vodil našo borbo, in med našim vodom ter povedal, da so prišli Nemci tudi po Hrastnici in Ločnici

SKUPINA LOSKJI PARTIZANOV.

Od leve proti desni: Marijan Materl-Brenko, Justin Dolinar-Adam, France Kavčič-Veljko, Stane Konstantin-Borut in Pavle Kavčič-Miha. (Fotografijo hrani loški muzej.)

ter da prodirajo proti vrhu. Sedaj ni bilo težko raztolmačiti prejšnjega streljanja za našim hrbtom. Torej so tam vendarle Nemci.

Okrog pete ure je pri križu nekdo zastokal. Skočil sem tja in videl mitraljezca, ki se je ta hip zgrudil. Z njegovim pomočnikom sva ga prijela in hotela odnesti na varnejše mesto, toda ni mu bilo več pomoči. Dobil je rafal v trebuh. Streljal je namreč sede in bil preveč izpostavljen. Toliko, da sva razumela še njegove zadnje besede: »Fantje, čuvajte mitraljez!«

Pomočnik, kot da je čakal na ta poziv, je skočil k mitraljezu in v njegovih očeh sem razbral divjo željo po maščevanju.

Malo zatem je Bohun odšel k Štefanu, da mu poroča o našem položaju in o izgubi mitraljezca. Dolgo ga ni bilo nazaj. Čudno se mi je tudi pričelo zdeti, da od one strani ni slišati nobenega glasu. Vse je bilo tiho, dočim je prej le pritaval do nas kak glas, saj so bili pri Štefanu tudi vsi neoboroženci in teh ni bilo malo.

Navsezadnje se je Bohun le prikazal. Njegov resni obraz pa ni dal slutiti veselih novic. Štefana in fantov, ki so bili z njim, ni našel, čeprav je prebrskal vso okolico. Tudi v drugo jih je zaman iskal. Tretjič pa se je vrnil z rezultatom. Toda, namesto na naše, je bil naletel na Nemce. Eden se je celo zadrl nanj: »Hände hoch!« Bohun pa ga ni ubogal in namesto rok

je dvignil pete, da bi čimprej prišel do našega voda. Ta čas smo tudi mi že zaslišali nemško kričanje in njihove klice: »Erich, wo bist du?«, »Aufpassen, Banditen!« in podobno. Glavnina našega voda se je do tedaj tolkla s Švabi, ki so nas napadali s sorške strani. Sedaj pa smo se razpolovili, da bi zaustavili in prisilili k umiku še one, ki so nam prišli za hrbet iz Ločnice.

Tudi na vrhu Osovnika so se ogorčeno tolkli. Tilen je vztrajal, čeprav je imel pri sebi malo ljudi. Le od Brnikovega roba sem in od Močeradnika nismo slišali nobenega streljanja. So naši še tam ali so se pridružili Štefanu, da bi v primeru potrebe ščitili neoborožene? Potemtakem imajo Nemci od Močeradnika sem prosto pot in nas lahko obkolijo. — Takšne so bile naše skrbi. Misel, da so se drugi umaknili, nas še ni toliko begala, saj smo položaj dobro držali, na drugi strani pa je odpadla skrb za neoborožence, saj so po vsem sodeč bili že na varnem. Poleg tega je začel polagoma padati mrak. Bila je že sedma ura.

Še dobro uro in pol smo vztrajali v borbi na dve strani in uspešno odbijali vse nemške napade. V gostem mraku smo se umaknili v smeri proti Močeradniku. Na bojišču pa so obležali trije naši tovariši.

Drugi dan smo izvedeli, da je v tej osovniški borbi padlo nad trideset Nemcev. Postavili smo ponovno na laž vso njihovo propagando o uničenih »banditih«. Obvarovali pa smo tudi vse neoborožene novince, ki so se že naslednje dni priključili partizanskim četam in bataljonom na Gorenskem.